

درون عربستان سعودی: گزارش یک سفر

به قلم رابرت ستلوف (/fa/experts/rabrt-stlwf-0/)، دیوید شنکر (/fa/experts/dywyd-shnkr/)

۱۴ نوامبر ۲۰۲۲

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/inside-saudi-arabia-trip-report

العربية (/ar/policy-analysis/tqrry-n-abrz-almahzat-khlal-rhlt-aly-aldakhl-alswdy/)

درباره نویسنده

رابرت ستلوف (/fa/experts/rabrt-stlwf-0/)

رابرت ستلوف مدیر اجرایی انستیتو واشنگتن است. ستلوف کارشناس سیاست عربی و اسلامی است و در زمینه روند صلح اعراب و اسرائیل، چالش اسلام سیاسی و ضرورت اصلاح دیپلماسی عمومی ایالات متحده در خاورمیانه مطالب زیادی منتشر کرده است.

دیوید شنکر (/fa/experts/dywyd-shnkr/)

.David Schenker is a Senior Fellow at The Washington Institute and former Assistant Secretary of State for Near Eastern Affairs

تحلیل کوتاه

کارشناسان انستیتو واشنگتن بعد از یک سفر مفصل گروهی به پنج شهر پادشاهی عربستان دیدگاه‌هایی از ملاقات‌های خود با مقامات دولتی دینی تجاری و فرهنگی ارائه می‌کنند.

رابرت ستلوف مدیر اجرایی انستیتو و دیوید شنکر هموند ارشد تاوب اخیرا در راس هیئتی سی نفره از معتمدان و کارکنان انستیتو سفری یک هفته‌ای به عربستان سعودی داشتند. در ۳ نوامبر انستیتو واشنگتن یک میزگرد آنلاین از سلسله مباحث سیاست‌گذاری را با حضور این دو برگزار کرد. آنچه در زیر می‌آید خلاصه‌ای از

برنامه سفر

هیئت انستیتو واشنگتن طی هفت روز از پنج شهر دیدن کرد ریاض ابها دقام الغلا و جدّه که سفری در اقطار پادشاهی بود تا عوارض طبیعی و جغرافیایی مختلف را ببیند. جوانب متعدد جامعه و فرهنگ سعودی را مشاهده کند و وضعیت اصلاحات سیاسی اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی را ارزیابی کند. گروه علاوه بر ملاقات‌های سیاسی شبی را با هنرمندان در یک گالری هنرهای معاصر سپری کرد. از مرکز هوش مصنوعی دانشگاه ملک سعود دیدن کرد و با گروهی مختلط از دانشجویان دختر و پسر ملاقات داشت. از مراکز ترویج تجارت کوچک و متوسط دیدن کرد و با کارآفرینان شرکت‌های صنایع پیشرفته نوپا (استارت-آپ) ملاقات کرد. از مقر آرامکو دیدن داشت تا با روسای شرکت ملاقات کند و از عملیات‌های آن بازدید انجام دهد. به بناهای نبطیان در الغلا که هدفی عمده برای سرمایه‌گذاری تورسم است سر زدیم. از «گیگا پراجکت» ریاض در درعیه دیدن کردیم که یک سایت عظیم یونسکو است و سعودی‌ها در آنجا در حال بازنویسی داستان پیدایش ملت خود هستند و شبی فرحبخش را در منطقه بلوار در جشنواره فصلی ریاض گذرانیدیم. جایی که هزاران نفر از سعودی‌ها مشغول بازی صرف غذا و شنیدن موسیقی بودند.

هیئت در جریان سفر خود با محمد بن سلمان ولیعهد و تعدادی از مقامات ملاقات کرد. وزیر دفاع وزیر خارجه وزیر مشاور در امور خارجه دبیرکل مجمع جهانی مسلمانان رئیس ستاد مشترک نیروهای مسلح کمیسیون حقوق بشر و تعدادی از دیپلمات‌های آمریکایی و انگلیسی. از هیچ یک از این مقامات به طور انفرادی نقل قول نخواهد شد و هیچ یک از مشاهدات زیر نباید به هیچ فرد بخصوصی از آن‌ها منسوب شود.

موضوعات کلیدی

موضوعات مشاهده شده اصلی در پنج کلمه خلاصه می‌شود:

- گلایه** مقامات ارشد خطاهای فاحش از قبیل قتل جمال خاشقجی را پذیرفتند اما گلایه داشتند که پادشاهی «ده برابر» بیشتر از کشورهای دیگری که سوء رفتارهای مشابه یا گسترده‌تری مرتکب می‌شوند خصوصاً دشمنان آمریکا علامت می‌شود. آن‌ها همین‌طور با تلخکامی به آنچه که بی‌تفاوتی آمریکا نسبت به نگرانی‌های امنیتی سعودی‌ها می‌دانند اشاره داشتند. خصوصاً به خروج سیستم‌های پدافند هوایی پاتریوت تصمیم به خارج کردن جنبش حوثی‌های یمن از فهرست سازمان‌های روریستی خارجی و تعویق تحویل سیستم‌های تسلیحاتی‌ای که ریاض پول آن‌ها را پرداخت کرده است.
- بلندپروازی** استراتژی امنیت ملی عربستان بر اساس رشد اقتصادی است و بلندپروازی رهبران کشور در این زمینه چشمگیر است. رهبران ارشد کشور بسیار مفتخرند به داشتن سریع‌ترین رشد اقتصادی در بین کشورهای گروه ۲۰ (با نرخ ۷٫۵ تا ۸ درصد) که تولید ناخالص ملی کشور (جی‌دی‌پی) را به بیش از ۱ تریلیون دلار رسانده در حالی که نرخ تورم تحسین‌برانگیز ۲٫۵ درصد را حفظ کرده است و آینده پادشاهی شامل تریلیون‌ها دلار سرمایه‌گذاری است. این پذیرش عمومی وجود دارد که این رشد بدون استعدادهای زنان عربستان ممکن نخواهد بود. مشارکت نیروی کار زنان رشد چشمگیری داشته است و در کمتر از یک دهه بیش از دو برابر شده و از بالای ۱۵ درصد به بیش از ۳۰ درصد رسیده است.
- هویت** یکی از جوانب چشمگیر سفر ما مشاهده ظهور نوعی ملی‌گرایی قوی و مطمئن-به-خود سعودی بود که در آن اسلام فقط یکی از ویژگی‌هاست نه ویژگی تعیین‌کننده یا مشخصه محوری. سعودی‌ها علاقه داشتند تا نمونه‌های این ملی‌گرایی را به ما نشان بدهند: پروژه درعیه در ریاض که داستان اولین دولت سعودی را در ۴۰۰ سال پیش بدون اشاره به سلسله‌مراتب دینی بیان می‌کند. مجتمع مرکزی آرامکو که برای نمایش کفایت و حرفه‌ای‌گری طراحی شده است و الغلا که بزرگداشتی از دستاوردهای فرهنگ پیشا-اسلامی شبه‌جزیره عربستان است.
- انرژی** امروز این کلمه برای سعودی‌ها دو معنی دارد: انرژی به معنای نفت که ریاض مطمئن است به رغم تلاش گسترده برای استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر تا دهه‌های زیادی عنصر اصلی رشد جهانی خواهد بود و انرژی به معنای انگیزه انسانی برای خلق نوآوری و رشد چیزی که ما در مکان‌های زیادی شاهد آن بودیم از دانشگاه‌ها تا شرکت‌های فناوری نوپا.
- عدم اطمینان** به رغم این پیشرفت چشمگیر سوالات متعددی باقی است. یکی به «بازندگان» اصلاحات جاری مربوط می‌شود یعنی پلیس شرعی و رهبران دینی محافظه‌کار که قدرت و اقتدار آن‌ها گرفته شده است. به علاوه دیگرانی از نسل قبل که تغییر برای آن‌ها ساختارشکن و تهدیدآمیز است. این اقلیت در کجای آینده متحول پادشاهی قرار می‌گیرد چرا آن‌ها این قدر خاموش بوده‌اند و چه چیزی ممکن است آن‌ها را وادار به مخالفت علنی با تحول جاری کند. سوال دوم به جنبه حقوق بشری مربوط است که به نحو غریبی ناسازگار دیده می‌شود. به رغم رویکرد متمدنانه و خوش‌ترکیب ریاض به بسیاری از موضوعات بحث رسمی حقوق بشری کماکان با سکوت روبروست. چطور پادشاهی می‌تواند در بسیاری از حوزه‌های اصلاحات پیشرفته باشد اما در این حوزه این‌قدر عقب‌مانده باشد.

مشاهدات در سیاست خارجی

روابط آمریکا ما به وضوح با برهه‌ای از تنش بزرگ در روابط آمریکا و سعودی مواجه هستیم برهه‌ای که برخی آن را «بدترین تنش از جنگ ۱۹۷۳» می‌دانند. دیدگاه من این است که دو دولت به رغم اختلاف جاری بر سر تولید نفت با هم کار خواهند کرد و اینکه سطح اتهام‌زنی احتمالاً طی دو ماه آینده کاهش خواهد یافت. اما نگرانم که بنیاد رابطه در حال تضعیف است. این واقعیت که قطب‌های توانمند طیف سیاسی آمریکا چپ مرقی و راست «اول آمریکا» به شکلی فزاینده در موضع برخورد مستقیم با یک عربستان صریح‌اللاجه ملی‌گرا و بی‌پروا قرار گیرند دستورالعملی برای شکست در همکاری دوجانبه است. هر دو دولت می‌گویند همدیگر را به عنوان شریک نیاز دارند و می‌خواهند اما هر دو همزمان اقداماتی انجام می‌دهند که حاکی از اولویت‌بخشی به منفعت خود است نه همکاری. این چرخه به شکلی بسیار مخرب پتانسیل خودافزایی دارد.

ایران به طور کلی رهبران عربستان می‌گویند رشد اقتصادی محور استراتژی آن‌ها برای شکست دادن رقیب اصلی‌شان در تهران است. بر اساس این دیدگاه یک مولد اقتصادی قوی سرزنده و مطمئن-به-خود عربستان را فوق‌العاده از جمهوری اسلامی پیش خواهد انداخت. اما ترس از جاه‌طلبی‌ها و توانمندی‌های ایران واقعی است. عربستان باور دارد که تهران در راه کسب توانمندی تسلیحات هسته‌ای طی دو سال آینده است و مقامات ارشد باور دارند اگر رژیم موفق شود در استفاده از بمب تردید نخواهد کرد. خواه به‌طور مستقیم علیه اسرائیل یا غیرمستقیم به عنوان اهرم فشاری برای زورگویی در منطقه. رهبران عربستان می‌گویند با آنکه نقشه اصلی یعنی شیوه دیپلماتیک (حیای، توافق، هسته‌ای، موسوم به <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/letting-iran-go>) به نظر آن‌ها دیگر عملیاتی نیست. آن‌ها هنوز هیچ طرح جایگزین واقع‌گرایانه و جامعی برای جلوگیری از رسیدن ایران به سلاح هسته‌ای ندیده‌اند. آن‌ها

همچنین هشدار می‌دهند که اگر ایران به بمب برسد و واشنگتن باید انتظار داشته باشد که سیاست خارجی عربستان متناسب با تهران و حفاظت از امنیت پادشاهی چرخش کند که جای تعجب ندارد چون این سناریو به معنای پوچ بودن وعده‌های موکد منع اشاعه از سوی روسای جمهور متوالی آمریکا خواهد بود

يمن: نگ یمن هر طور که تعریف شود عربستان امروز می‌خواهد از مناقشه بیرون برود اما معلوم نیست حوثی‌ها و حامیان ایرانی‌شان همراهی کنند (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/houthi-jihad-council-command-and-control-other-hezbollah>). در واقع در این برهه از تنش آمریکا-سعودی تهران از قرار در حال آزمایش نحوه پاسخ واشنگتن در صورت آغاز مجدد حملات راکتی یا پهنای به داخل عربستان از سوی حوثی‌ها (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/will-sense-revenge-spur-iran-attack-saudi-arabia>) یا شبه‌نظامیان مورد حمایت ایران در عراق (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iraqi-militia-group-makes-credible-new-threat-against-gulf-states>) است این یک نگرانی کاملاً واقعی و فوری است

اسرائیل: پنج سال پیش وقتی هیئتی مشابه از سوی انستیتو واشنگتن به ریاض سفر کرد ما می‌شنیدیم که رهبران ارشد عربستان اسرائیل را یک «متحد بالقوه» توصیف می‌کنند حالا همه جا شاهد عادی‌سازی خزنده هستیم چرا که تاجران بانکداران و ورزشکاران در سمت‌های حرفه‌ای خود در حال سفر به عربستان هستند اما نباید مرتکب این برداشت اشتباه شد که عادی‌سازی کامل نزدیک است این به خاطر عدم پیشرفت در مسئله فلسطین نیست بلکه به خاطر این واقعیت است که عادی‌سازی گرچه مسلماً برای سعودی‌ها سودمند است برای آن‌ها اهمیت کمتری دارد تا برای کشورهای که پیمان ابراهیم را امضا کرده‌اند یک دلیل آن این است که عربستان در حال دست و پنجه نرم کردن با اصلاحات عمده دیگر سیاسی اجتماعی و اقتصادی است و باید شیوه و ترتیب اجرای آن‌ها را به دقت لحاظ کند دو مورد از اصلاحات که در دستور کار قرار دارد عبارت است از رفع ممنوعیت مصرف الکل (که به احتمال زیاد از مناطق توریستی بسته شروع خواهد شد که نوشیدن الکل در آن‌ها مجاز باشد) و اجازه نیایش سازمان‌یافته غیرمسلمانان (که احتمالاً پیامد الزامات ریاض برای شرکت‌های بزرگ در جهت انتقال دفتر منطقه‌ای خود به عربستان برای تجارت با دولت است). جامعه فقط می‌تواند چنین اصلاحاتی را یکی پس از دیگری انجام دهد و عادی‌سازی روابط با اسرائیل با چنین مواردی قابل قیاس نیست

با این حال ما برخی اظهارات قابل توجه درباره این مسئله می‌شنویم از جمله پیشنهادی از سوی یک مقام بسیار ارشد سعودی مبنی بر اینکه عادی‌سازی می‌تواند خیلی سریع‌تر رخ دهد اگر آمریکا مایل باشد سه گام عمده به سمت پادشاهی بردارد:

- تأیید رسمی اتحاد آمریکا-سعودی از سوی کنگره
- تعهد به ارسال تسلیحات با این عنوان که عربستان کشوری شبیه ناتو است (این واقعیت که عربستان در فهرست بلند «متحدان عمده غیرناتو» قرار ندارد باید مایه رنجش ریاض باشد)
- توافق که به عربستان امکان دهد از ذخایر بزرگ اورانیوم خود برای برنامه هسته‌ای غیرنظامی محدود بهره‌برداری کند

معلوم نیست چه مقدار از این پیشنهاد تاکتیکی برای شروع مذاکرات واقعی درباره این مسائل است آنچه روشن است این است که مثل بقیه کشورهای که دنبال رابطه با اسرائیل بوده‌اند سعودی‌ها هم درباره آنچه از واشنگتن در ازای عادی‌سازی می‌خواهند به خوبی فکر کرده‌اند همین به تنهایی نشان می‌دهد ریاض به خوبی در این مسیر قرار دارد

حرف آخر

سرعت گستره و محتوای دگردیسی جاری عربستان هر بازدیدکننده‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد برای آمریکایی‌ها بسیاری از این تغییرات شاید بدیهی جلوه کند (مثل رفع ممنوعیت موسیقی در اماکن عمومی) اما در جامعه عربستان کارهایی انقلابی محسوب می‌شود تناقض در این است که پادشاهی فضای بسیار بیشتری برای (پذیرش) این آزادی دارد تا (تحمل) مخالفت از آنجا که آزادی طبیعتاً مخالفت بیشتری تولید می‌کند حل این معما یکی از چالش‌های اصلی ریاض در سال‌های پیش رو خواهد بود

در حالی که سعودی‌ها با این چالش دست و پنجه نرم می‌کنند آمریکا منافع عظیمی در موفقیت آن‌ها دارد نه موفقیت یک شخص معین بلکه موفقیت در تکمیل یک دگردیسی رادیکال این بهترین راه برای منزوی کردن افراط‌گرایی اسلامی خواهد بود که پیش از این با نفت به عنوان صادرات اصلی عربستان رقابت داشت همچنین حیاتی است که انتقال به دنیای پسا-نفتی بی‌خطر باشد این بخش از دنیا برای اجتناب از تغییرات واقعاً پرتشنج و حتی خشونت‌آمیز شدیداً به این انتقال بی‌خطر نیاز دارد از نظر من اهمیت این الزام استراتژیک به خوبی شناخته نشده است

رشته میزگردهای مباحث سیاست‌گذاری با کمک سخاوتمندانه خانواده فلورنس و رابرت کافمن میسر شده است

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iraq's 'Armed Protest Syndrome': From a Clash of Ideas to Violence

نوامبر ۲۰۲۲

Abbas Abboud Salem

(/policy-analysis/iraqs-armed-protest-syndrome-clash-ideas-violence)

BRIEF ANALYSIS

Biden Heads to Egypt Amid Economic Protests and Libyan Gridlock

نوامبر ۲۰۲۲

David Schenker ,

Ben Fishman

(/policy-analysis/biden-heads-egypt-amid-economic-protests-and-libyan-gridlock)

ARTICLES & TESTIMONY

What Iran's Drones in Ukraine Mean for the Future of War

نوامبر ۲۰۲۲

Michael Knights ,

Alex Almeida

(/policy-analysis/what-irans-drones-ukraine-mean-future-war)

TOPICS

(/policy-analysis/dmkasy-w-aslah/) دمکراسی و اصلاح

(/policy-analysis/rwabt-rb-w-asrayyl/) روابط عرب و اسرائیل

(/policy-analysis/khlyj-w-syast-hwzh-anrzhy/) خلیج و سیاست حوزه انرژی

(/policy-analysis/anrzhy-w-aqtsad/) انرژی و اقتصاد

(/policy-analysis/syast-amryka/) سیاست آمریکا

REGIONS & COUNTRIES

(/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/) کشورهای حاشیه خلیج فارس